

УДК 355/359-63: 338.054.23

КРАВЧЕНКО М. А*., ЯРЕНКО С. О.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», вул. Героїв Оборони, 10, м. Київ, Україна

*email: nick_6_2006@ukr.net

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАЛОГО (ІНКЛЮЗИВНОГО) РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Війна призвела до значної втрати економічного потенціалу України. Станом на початок 2024 року сума прямих збитків завданих агропромислового комплексу України складає 10,3 млрд. доларів.

Найбільша частка втрат належить втратам через знищення та пошкодження сільськогосподарської техніки, внаслідок чого оціночні втрати сільгоспвиробників складають понад 5,8 млрд. доларів.

На сьогодні, завданням держави повинно стати не лише відновлення втраченого потенціалу сільськогосподарства, а й спрямування його розвитку шляхом інклюзивного зростання, в першу чергу, спираючись на досвід та напрацювання Європейського союзу, угода про асоціацію з яким була підписана Україною, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ООН тощо.

Серед цілей сталого розвитку, визначених ООН особливо актуальною для повоєнного розвитку сільськогосподарства України, на нашу думку, є друга та восьма цілі. Друга ціль, ліквідація голоду, забезпечення продовольчої безпеки та поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільськогосподарства, зокрема, передбачає: до 2030 року подвоїти продуктивність сільськогосподарства та доходи дрібних виробників продовольства шляхом забезпечення безпечного та рівного доступу до землі, інших виробничих ресурсів і засобів виробництва, знань, фінансових послуг, ринків і можливостей для створення доданої вартості та зайнятості в несільськогосподарській сфері; 2030 року забезпечити сталість систем виробництва продовольства та впровадити стійкі сільськогосподарські практики, які підвищують продуктивність і обсяги виробництва; постійне збільшення інвестицій в сільську інфраструктуру, сільськогосподарські дослідження та дорадчі послуги, розвиток технологій і банків генів рослин і тварин з метою підвищення виробничого потенціалу сільськогосподарства. Восьма ціль, сприяння поступальному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній роботі для всіх, передбачає: підтримку економічного зростання на душу населення відповідно до національних умов; до 2030 року забезпечити повну і продуктивну зайнятість та гідну роботу для всіх жінок і чоловіків, у тому числі для молоді та осіб з інвалідністю, а також рівну оплату за працю рівної цінності; захист трудових прав та сприяння створенню безпечних і захищених умов праці для всіх працівників.

Багатомірні рамки політики інклюзивного зростання будуть на основі напрацювань ОЕСР щодо добробуту, розподілу доходів та впливу структурних реформ на економічні показники.

В основі цього підходу лежить визначення інклюзивного зростання як “економічного зростання, що створює можливості для всіх верств населення і справедливо розподіляє дивіденди від зростання добробуту, як у грошовому, так і в негрошовому вираженні, серед усього суспільства”.

Зокрема, пропонується триєдиний підхід:

1. Багатомірність. Широко визнається, що валовий внутрішній продукт (ВВП) відображає лише частину економічного добробуту і не враховує інші виміри, які також мають значення для добробуту, такі як робочі місця, навички та освіта, стан здоров'я, навколишнє середовище, а також громадянська участь і соціальні зв'язки.

2. Справедливий розподіл. Інклюзивне зростання означає, що люди, незалежно від їхнього соціально-економічного походження, статі, місця проживання чи етнічної приналежності, повинні мати справедливі можливості сприяти зростанню (тобто вони є частиною процесу зростання), і що їхній внесок повинен приносити справедливі вигоди (тобто вони отримують вигоду від результатів цього процесу).

3. Актуальність для політики: Інклюзивне зростання повинно мати політичне значення і забезпечувати зв'язок між політичними інструментами та відповідними монетарними і немонетарними вимірами, беручи до уваги вплив на розподіл.

Одним із визначальних чинників розвитку аграрного сектору економіки України є участь у сільськогосподарському бізнесі аграрних холдингів, земельні банки яких складають десятки та сотні тисяч гектарів, що дозволяє їм ефективно забезпечувати власне виробництво матеріально-технічними ресурсами, застосовувати сучасні інноваційні технології, будувати власну логістичну інфраструктуру, що сприяє отриманню стабільного високого прибутку. У той же час, малі та середні фермерські господарства не мають фінансових ресурсів для забезпечення ефективного виробництва.

Тому, держава в процесі відновлення та розбудови повоєнного економічного потенціалу повинна значну увагу приділяти забезпеченню сталого розвитку саме малих та середніх сільськогосподарських підприємств. Головними напрямками здійснення повоєнної аграрної політики повинні стати:

- відновлення та розбудова соціальної інфраструктури сільських територій;
- розвиток фінансової інклюзії на селі;
- фінансування розвитку логістичної інфраструктури;
- стимулювання створення робочих місць для інвалідів у сільській місцевості;

- відновлення програми компенсації за придбання вітчизняну сільськогосподарську техніку;
- стимулювання виробництва міні техніки для господарств населення та малих фермерських господарств;
- підтримка малих виробників сільськогосподарської продукції, у тому числі сімейних фермерських господарств та об'єднань (кооперативів) тощо.

УДК 631.527:635.342

ЛЕЩУК Н. В., МАРЧЕНКО Т. М. *, КОХОВСЬКА І. В.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03041, Україна

*email: doremefa@i.ua

ІСТОРІЯ СЕЛЕКЦІЇ КАПУСТИ БІЛОГОЛОВОЇ (*BRASSICA OLERACEA* L. VAR. *ALBA*)

Усе різноманіття видів капусти належить до родини капустяних – *Brassicaceae*. Назва роду *Brassica* L. походить від латинського слова «brasso», що означає «тріщати, хрумтіти». Вперше її присвоїв Карл Лінней у 1737 р. Згадки про капусту є й у працях давньогрецького філософа Арістотеля, датованих IV ст. до нашої ери. Щоправда, він називав її «рафанос» і «крамба». В епоху Стародавнього Риму було описано значну кількість форм капуст, але без будь-якої класифікації. Перші спроби класифікувати різноманіття роду *Brassica* зробили ботаніки – француз Далешам у 1587 р. та англієць Джерард у 1597 р. З часів К. Ліннея класифікацію багато разів переглядали, але й до цього часу не розробили загальноприйнятну.

Глибші дослідження цього роду розпочалися лише у XX ст., після проведення генетичних та імунохімічних аналізів запасних білків-глобулінів. Актуальною в овочівництві є класифікація капуст, запропонована Т. В. Лізгуною. Вона працювала з академіком М. І. Вавиловим, збила велику колекцію капуст та класифікувала їх, виділивши окремі різновидності як самостійні види. Втім дослідники стверджують, що такий підхід дещо умовний і зручний лише для овочівників, оскільки ці різновидності капусти добре схрещуються між собою і дають плідне потомство, але не відповідають повному ботанічному розумінню терміну «вид».

Предками усіх видів капуст є дика форма капусти, яка й до цього часу росте в районах Середземномор'я. Дикі види частіше мають однорічний цикл розвитку. Протягом тисячоліть після перезапилення різних диких форм та штучного добору в результаті вирощування одержували різновидності й сучасні види капусти. Спочатку відбирали обліствлені форми з ніжними листочками (листову, китайську, пекінську), потім – із сильно розрослою верхівковою брунькою (білоголову, червоноголову, савойську). За результататами селекції також відбулася видозміна стебла, й утворилися капуста брюссельська та кольрабі, а розростання квітконосів і квіток спричинило появу капусти цвітної та броколі. Серед них є як однорічні, так і дворічні рослини.

Отже, тільки комплексний підхід держави в стимулюванні розвитку сільських територій та аграрного виробництва сприятиме їх сталому (інклюзивному) розвитку, забезпеченню продовольчої безпеки країни та зростанню добробуту сільського населення після закінчення війни.

Ключові слова: сільське господарство, розвиток, робота.

Капуста білоголова (*Brassica oleracea* L. var. *alba*) – найдавніший вид овочевих рослин, що культивуються. Її введено в культуру понад 5 тисяч років тому. Цю рослину почали вирощувати задовго до нової ери в Стародавній Іберії, де вона називалася «аці». Звідти капуста поширилася до Єгипту, Греції та Риму. Всі європейські види капуст походять із районів Середземномор'я та європейського узбережжя Атлантичного океану. Китайська та пекінська капусти належать до іншої групи видів і походять з Центрального та Західного Китаю.

Капуста білоголова (*Brassica oleraceae* L. var. *alba*) – це дворічна овочева рослина, яка відрізняється великим поліморфізмом морфологічних ознак, особливо вегетативних органів. Цикл життя від насіння до насіння у звичайних умовах триває протягом двох років вирощування. В перший рік рослини утворюють укорочене товсте, густо обліствене стебло та головку (продуктовий орган), де відкладаються поживні речовини. На другий рік із верхівкової бруньки розвивається гіллясте тонке стебло, на якому формуються квітки, зібрані в суцвіття.

У виробництві товарної продукції капуста білоголова посідає друге місце серед овочевих рослин в Україні. Незначна частка припадає на капусту роду *Brassica* L.: цвітну, савойську, брюссельську, кольрабі, броколі, пекінську та китайську. Всі різновиди капусти, окрім цвітної та броколі, – дворічні культури. У перший рік життя вони формують крупні головки, а на наступний рік після перезимівлі – квітконосні стебла, квіткують і дають насіння. Цвітна капуста та броколі в перший рік життя формують продуктивні органи (головки), які швидко розсипаються, утворюють квітконосні стебла, квіткують і дають насіння.

Строки висаджування розсади та сівби насіння у відкритий ґрунт холодних розсадників залежать від біологічних особливостей ботанічного таксона, групи стиглості сортів та напряму використання товарної продукції. Фенологічні фази росту та розвитку капусти білоголової характеризуються чітко вираженими зовнішніми морфологічними змінами. Життєвий цикл розви-